

1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Ağrı (Karaköse) Nüfusu

1927 Census Results By Agri (Karaköse) Populatioun

Dr. Öğretim Üyesi Şahin YEDEK

Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tunceli/Türkiye, sahinyedek@hotmail.com Tunceli/Türkiye

Doç.Dr. Savaş SERTEL

Munzur Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, savassertel@mynet.com, Tunceli/Türkiye

ÖZET

Devletler kalkınma projelerini hazırlarken, doğal kaynaklarını, sermaye birikimlerini ve o devletin sınırları dâhilinde ki halkın nüfus özelliklerini göz önünde bulundurlar. Bu verilerden belki de en önemlisi mevcut nüfusun özellikleridir. Çünkü nüfus özellikleri devletlerin, yatırımlarını neye göre yapması gerektiği ve toplumdaki bireylerin gelişimi için ne gibi tedbirler alması gerektiği konusunda bilgiler vererek, uluslararası gelişimlerini sistematik bir şekilde sürdürmesini sağlarlar. 1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımı için 1926 yılında nüfus sayım kanunu çıkarılmıştır. Yine aynı yıl İstatistik Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Belçikalı Camilla Jacquart kurumun başına getirilmiştir. 28 Ekim 1927 tarihinde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Sayım süresince sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. 28 Ekim 1927'de gerçekleştirilen ilk nüfus sayımı, hem süregelen modernleşmenin hem de nüfus büyüklüğüne dayanan gücün bir göstergesiydi. Bu sayım sonucunda Ağrı nüfusu 68,850 kişi olarak tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca okur- yazar sayısı, yaş grupları, inanç, anadiller, meslek grupları, özürli nüfusu, medeni hal, doğum yerleri gibi konular ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağrı, 1927 Nüfus Sayımı, Türkiye, Nüfus, İstatistik.

ABSTRACT

States in creating developments projects, natural resources, capital accumulation, and that even the boundaries of the state-owned the demographic characteristic of the population are considered, Because the population in the characteristic of the states, investments tools, more rational use what according to the must do and the society that the individuals fort he development of what such measures should take in the data provided, the nation's development of a systematic sustainability in line to continue provide. The population census law was enacted in 1926 for the population census carried out in 1927. The same year, the Directorate General of Statistics was established and Belgian Camilla Jacquart was appointed to the office. In the October 28, 1927 conducted the first census of the Republic of Turkey. During the counting, a ban on going out was applied. The first census carried out on October 28, 1927 was a demonstration of both continuing modernization and population-based strength. As a result of this census, Ağrı population was determined as 68,850 persons. The study also covered issues such as the number of readers, age groups, beliefs, mother tongue, occupational groups, disabled population, marital status, birth place.

Key Words: Agri, 1927 Census, Turkey, Population, Statistics

1. GİRİŞ

Nüfus yeryüzünde sınırları belirli bir alanda, belirli bir zamanda, belirli nedenlerden dolayı bir arada bulunan insanların oluşturduğu toplam sayıyı ifade eder.¹ Nüfus hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır.² Nüfus hareketleri, nüfus miktarında meydana gelen değişiklikleri yani artma ve azalmaları içermektedir.³

Günümüzde bütün dünya ülkelerinin en çok üzerinde durduğu konulardan biri nüfustur. Çünkü nüfus, bir yandan dünyadaki sınırlı doğal kaynakları paylaşan, bu nedenle bütün çevre sorunlarının temel kaynağı olurken öbür taraftan da ülkeler için önemli bir güç kaynağı ve devamlılıklarını sağlamada gerekli bir unsurdur. Ülkelerin nüfusu zaman içerisinde hem yapısal, hem de sayısal olarak

¹ Sunday Üner, *Nüfus Bilim Sözlüğü*, Ankara 1972, s. 11.

² <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1052/12725.pdf>.

³ Savaş Sertel, "Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Malatya'da Nüfus", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 48, Mart-Nisan 2015, s. 81.

değişmektedir. Yerleşme ve şehirleşme sorunlarını çözmeye en önemli araçlardan biri olarak görülen planlama, özellikle ülkemiz gibi doğal kaynakları çok sınırlı olan ülkeler için çok daha önemlidir.¹

Nüfus sayımı, sınırları belli bir yerdeki nüfusun belli bir zaman diliminde sayılması işidir. Sayımlar nüfusun niceliğini ve niteliğini, yani büyüklüğünü ve özelliklerini tanımayı sağlar. Nüfus sayımları demografinin temel veri kaynağıdır.² Nüfus sayımlarının iki ana amacı vardır. Bunlardan birincisi, nüfusun belirli bir gündeki miktarını; cinsiyet, yaş, medeni hal, din vs. özellikler açısından öğrenmektir. İkinci amaç ise nüfusun sayı ve vasıf bakımından gelişmesini ve ilerlemesini gözlemlemektir.³

20. yüzyıldan önce yapılan nüfus sayımlarıyla günümüzdeki nüfus sayımlarının gerek metotları, gerekse amaç ve sonuçları açısından önemli farklar bulunmaktadır. Geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar insanlığın geçirdiği değişim sürecinde hukukun gelişmesi, asker ve savaşçı toplum yapısından endüstri toplumuna geçilmesi ve buna paralel olarak şehirleşmenin artması toplumların çekirdeğini oluşturan insan faktörünün önemini artırmış, insana verilen değer artması da beraberinde nüfus sayımlarının daha ciddi, daha düzenli ve kapsamlı yapılmasını etkileyen önemli bir neden olmuştur.⁴

Cumhuriyet kurulduktan sonraki zor süreçte önceliklerin fazlalığından dolayı 1926 yılına gelinceye kadar nüfus sayımı yapılması bir ihtiyaç olarak görülmemiştir.⁵ 1926 yılına gelindiğinde ise “İstatistik Umum Müdürlüğü” kurulmuştur. Kurumun müdürlüğüne Uluslararası İstatistik Enstitüsü üyesi Belçikalı Camille Jacquart getirilmiştir.⁶ Jacquart’ın göreve başlamasından sonra 2 Haziran 1926’da çıkarılan 896 Sayılı “İlk Genel Nüfus Sayımı Kanunu” TBMM tarafından kabul edilmiş ve resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.⁷ Bu kanun çıkarıldıktan sonra 28 Ekim 1927 tarihinde Türkiye’nin ilk genel nüfus sayımı yapılmıştır. Sayım sabah 8.00’de başlamış ve akşam top atışıyla sona ermiştir. Sayım süresince sokağa çıkma yasağı uygulanmış, halk bu konuda önceden uyarılmıştır. Sayıma katılmayanların cezalandırılacağı belirtilmiştir. Türkçe bilmeyenlerin nasıl sayılacağı konusunda özel bir talimat yayınlanmıştır.⁸ Bu sayım Türkiye’nin ilk sayımı olduğundan dolayı buradan elde edilen bilgiler cumhuriyetin ilk döneminde Anadolu şehirlerinin kuruluş döneminde hangi durumda olduğunu göstermesi açısından başlı başına irdelenmesi gereken bir istatistikî veri bütünüdür.⁹

Ağrı, Doğu Anadolu Bölgesi’nin Yukarı Murat-Van Bölümü sınırları içinde yer almaktadır.¹⁰ İl toprakları doğudan İran İslam Cumhuriyeti, batıdan Erzurum İli, kuzeyden Kars ve Iğdır illeri, güneyden Bitlis ve Van illeri güneybatıdan ise Muş İli ile çevrilidir.¹¹ Matematik konum olarak yaklaşık 38° 59’-40’02’ kuzey paralelleri ile 42° 15’-44’36’ doğu meridyenleri arasında yer alan ilin yüzölçümü 11.099 km²’dir. Ağrı bu yüzölçümü ile ülkemiz topraklarının yaklaşık % 1,4’lük bir kısmını kaplamakta olup, yüzölçümü büyüklüğü itibarıyla Türkiye’de 26. sırada yer almaktadır.¹²

Ağrı ili ismini il sınırları içinde yer alan Ağrı Dağı’ndan almıştır. 1834 yılında bucak, 1869 yılında ilçe olan Ağrı, 1927 yılında il olmuştur.¹³ Ağrı ilinin tarihi, Paleolitik Çağ’a kadar uzanmaktadır.

¹ Ersin Güngördü, “Türkiye’de Nüfus Hareketleri ve Şehirleşme” Kastamonu Eğitim Dergisi C. X, Kastamonu 2002, s. 413.

² Savaş Sertel, “1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi C. 25, S. 1, Elazığ 2015, s. 304.

³ Fevzi Çakmak, “Cumhuriyet İdaresi’nin Nüfusu Kayıt Altına Alma Girişimlerine Bir Örnek: 1934 Yılı Nüfus Taraması”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2013, s. 37.

⁴ Mustafa Köse, 1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010, s. 6.

⁵ Savaş Sertel, “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Mardin Nüfusu”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 11, S. 55, Şubat 2018, s. 301.

⁶ Aytül Tamer-Alanur Çavlin Bozbeyoğlu, “1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar.”, Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies, 2004, S. 26, s. 74.

⁷ Devlet İstatistik Enstitüsü, 1965 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüşü, 24 Ekim 1965, Ankara 1968, s. V

⁸ Aytül Tamer-Alanur Çavlin Bozbeyli, “1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar.”, Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies, 2004, S. 26, s. 79.

⁹ Savaş Sertel, “1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 25, S. 1, Elazığ 2015, s. 303.

¹⁰ Yusuf Halaçoğlu, “Ağrı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1988, s. 479.

¹¹ Faruk Kaya, “Ağrı İli Nüfusunun 1928-2015 Dönemi Okur-Yazarlık Durumu Analizi”, The Journal of Academic Social Science Studies, C. 52, S. I, Winter 2016, s. 30.

¹² Kaya, “Ağrı İli Nüfusunun 1928-2015 Dönemi Okur-Yazarlık Durumu Analizi”, s. 30.

¹³ Yusuf Halaçoğlu, “Ağrı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1988, s. 479.

Daha geç dönemlerde bu bölge ile Mezopotamya arasında kültürel ilişkiler olduğunu gösteren Tunç Çağı araç gereçleri bulunmuştur. Ağrı ve çevresine yerleşen en eski topluluklardan biri Hurrilerdir. M.Ö. 14. yüzyılda Hititlerin Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki etkinliklerini yitirmeleriyle ortaya çıkan Hurrilerden sonra yöre Urartu, Pers, Makedon, Roma ve Bizans hâkimiyetine girmiştir. M.S. 7. yy. ortalarında Arapların eline geçen ve stratejik konumu nedeniyle istilalara uğrayan Ağrı'yı 11. yüzyılda Selçuklular egemenlikleri altına almışlardır. Selçukluların aralıklarla süren egemenlikleri Moğol akınlarıyla son bulmuştur. Sonradan İlhanlılar, Celayirliiler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlı İmparatorluğu egemenliğine girmiştir. I. Dünya Savaşı'nda Ruslar tarafından işgal edilen bölge, 1921 yılında yapılan Kars Antlaşması ile Türkiye'ye iade edilmiştir.

2. AĞRI'DA NÜFUS YOĞUNLUĞU

1927 Genel Nüfus Sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 13.648.275 kişidir.¹ Türkiye nüfusunun %23.20'si şehirlerde, %76.80'i ise kırsalda yaşamaktadır.² Ağrı'da ise nüfusun %17.22'si şehirlerde, 82.78'i kırsalda yaşamaktadır.³ 1927 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %48.20'si erkek, %51.80'i ise kadındır.⁴ Ağrı'da ise erkek nüfusu genel nüfusun %55,84'ü, kadın nüfusu ise %44.16'sı oranındadır.⁵ 1927 nüfus sayımında Ağrı genelinde ve tüm ilçelerde erkek sayısı kadın sayısından fazladır. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçe Doğubayazıt ilçesidir. Ardından Merkez, Tutak, Diyadin, Eleşkirt ilçeleri gelmektedir. Nüfusun en fazla olduğu yerleşim birimi Ağrı (Karaköse)'dir. Ağrı'yı sırasıyla Doğubayazıt, Diyadin, Eleşkirt ve Tutak takip etmektedir. Erkek nüfusunun en fazla olduğu yer Ağrı merkez, kadın nüfusunun en fazla olduğu yer ise Doğubayazıt'tır. Ağrı şehir merkezinde nüfusun %62.74'ünü erkekler, %37.28'ini kadınlar oluşturmaktadır. Diğer ilçelerde kadın-erkek dağılımı Ağrı merkeze göre daha dengelidir. Bu dönemde Ağrı ilinde nüfusun %30.98'i Ağrı şehir merkezinde, %29.76'sı Doğubayazıt'ta, %17.21'i Diyadin'de, %12.97'si Eleşkirt'te ve 9.08'i Tutak'ta yaşamaktadır.⁶ 1927 yılında Türkiye'de km²'ye 17.89 kişi düşerken Ağrı'da 6.68 kişi düşmektedir.⁷ Bu dönemde Ağrı nüfusu Türkiye nüfusunun %0.50'si oranındadır.

Tablo1. 1927 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Ağrı'da Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim yeri	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzölçümü(km2)	NüfusYoğunluğu	Mevaki (kayıp)
Doğubayazıt	11,027	9,463	20,490	3,205	6.4	174
Diyadin	6,173	5,678	11,851	1,810	6.5	113
Eleşkirt	4,621	4,308	8,929	1,090	8.2	86
Ağrı	13,382	7,946	21,328	2,310	9.2	133
Tutak	3,241	3,011	6,252	1,890	3.3	92
Toplam	38,444	30,406	68,850	10,305	6.68	598

Kaynak: BİUM, 1927 *Umumi Nüfus Tahriri*, s.4

Doğu Anadolu bölgesi günümüze kadarki nüfusu itibarıyla kentleşmenin Türkiye ortalamasının altında seyrettiği bir bölgedir.⁸ Bu dönemde Ağrı ilinde de kent nüfusu çok az, kırsal nüfus ise çok fazladır. Dünya'da kır-kent nüfus değişiminde Sanayi Devrimi'nin önemli rolü olmuştur. Sanayileşmiş ülkelerde 18. yüzyıl sonlarına doğru başlayan kentleşme ve buna bağlı olarak göç hareketleri, gelişmekte olan ülkelerde 20. yüzyıl ortalarından sonra gündeme gelmiştir.⁹ Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde kırlardan şehirlere göçün nedeni sanayileşme ile birlikte daha çok geçim sıkıntısına dayanmaktadır.¹⁰

¹Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928, s. 4.

²Koray Başol, Demografi (Genel ve Türkiye), İzmir 1984, s. 156.

³Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928, s. 20.

⁴Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928, s. 14.

⁵ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. 4.

⁶ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. 4.

⁷ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. XVII, 4.

⁸ Sertel, "Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Malatya'da Nüfus", s. 83.

⁹Faruk Kaya, "Ağrı linin 1927-2012 Sayım Dönemleri Kır-Kent Nüfus Hareketleri", The Journal of Academic Social Science Studies, C. VI, S. IV, April 2013, s. 538.

¹⁰Yaşar Gök-Alperen Kayserili, "Cumhuriyet Döneminde(1927-2008) Erzurum İlinin Kır-Şehir Nüfus Değişimi.", *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. XXIV, s. 3.

3. AĞRI'DA OKURYAZARLIK

Bir ülkenin veya bölgenin kalkınabilmesi için o bölgede yetişmiş, iyi eğitim almış, kaliteli bir öğrenim sürecinden geçmiş, bilinçli, girişimci ve kalifiye insanlara ihtiyaç vardır.¹ Bu nedenle eğitimin niteliklerinin artırılması ülkelerin en stratejik hedefi olmalıdır. 1927 nüfus sayımına göre Türkiye genelinde 1.111.496 kişi okuma yazma bilmektedir.12.517.992 kişi okuma yazma bilmemektedir. Bu oran Türkiye nüfusunun % 8.16'sına denk düşmektedir. Okuryazar olmayanlar ise toplam nüfusun %91.84'ü oranındadır². Ağrı'da ise nüfusun %3.17'si okuryazar, %96.83'ü okuryazar değildir.³

Tablo 2. 1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Ağrı'da Okuryazarlık

İlçe	Cinsiyet	Okuryazar Olan	Okuryazar Olmayan
Doğubeyazıt	Erkek	565	10,462
	Kadın	38	9,425
	Toplam	603	19,887
Diyadin	Erkek	203	5,97
	Kadın	3	5,675
	Toplam	206	11,645
Eleşkirt	Erkek	120	4,501
	Kadın	1	4,307
	Toplam	121	8,808
Merkez	Erkek	1,058	12,324
	Kadın	14	7,932
	Toplam	1,072	20,256
Tutak	Erkek	175	3,066
	Kadın	6	3,005
	Toplam	181	6,071
Toplam	Erkek	2,121	36,323
	Kadın	62	30,344
	Toplam	2,183	66,667

Kaynak: BİUM 1927 Umumi Nüfus Tahriri, s. 164

Ağrı'da okuryazar erkek nüfusu okuryazar kadın nüfusuna göre 34.21 kat daha fazladır. Okuryazar nüfus en fazla merkezdedir. Merkez ilçeyi sırasıyla Doğubayazıt, Diyadin, Tutak ve Eleşkirt takip etmektedir. Ağrı'da okuryazar olmayanların oranı okuryazar olan nüfustan 30.54 kat fazladır. Yani okuryazar erkek nüfus genel nüfusun %3.08'i kadın nüfus ise %0.090'ü oranındadır. Eleşkirt ilçesinde 1, Diyadin ilçesinde 3, Tutak ilçesinde 6, merkez ilçede 14, Doğubayazıt ilçesinde 38 olmak üzere toplam 62 kadın okuma yazma bilmektedir. Okuryazar kadın sayısı en fazla Doğubayazıt ilçesindedir. Okuryazar Kadın sayısının az olmasının nedeni geri kalmışlık, eğitim-öğretim kurumlarının azlığı, din ve töre adına kadınların eğitim- öğretimden uzak tutulması gibi nedenler etkili olmuştur.

4. AĞRI'DA YAŞ GRUPLARI

1927 nüfus sayımı verilerine göre Ağrı'da 59.600 kişi (%86.56) 61 yaş altı, 3.075 kişi (%13.44) 61 ve yukarıya yaşlardadır. 78 kişinin ise yaşı tespit edilememiştir. 25.269 kişi 0-12 yaş grubundadır. Yani nüfusun %36,70'i çocuk grubundadır. Ağrı'da okuma çağındaki nüfus genel nüfusun %19.80'ini oluşturmaktadır (7-12: 7.276, 13-19: 6.358). Nüfusun %40.63'ü (27.973 kişi) ülkede temel iş gücünü oluşturan 20-45 yaş arası nüfusu oluşturmaktadır.⁴ Bu yaş grubunda Türkiye genelinde kadın nüfusu erkek nüfusundan fazladır. Ancak Ağrı'da tam tersi bir durum gözlenmiştir.

¹ Kodal, "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımında Çorum Vilayeti'nin Nüfus Özellikleri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. XIX, S. I, Elazığ 2009, s. 245.

² Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, 1935 Genel Nüfus Sayımı, Ankara 1937, s. 382.

³ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s.164.

⁴ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. 164.

20-45 yaş grubunda erkek nüfus kadın nüfusundan fazladır. 46-60 yaş grubundaki kişi sayısı Ağrı toplam nüfusun %7.15'i oranındadır. Çok düşük bir nüfusu gösteren bu durum bu yaş grubu itibarıyla Ağrı'nın göç verdiği anlamına gelmektedir.

Tablo 3. 1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Ağrı'da Yaş Grupları

İlçeler	Cinsiyet	Yaş Grupları									
		1 yaşından küçükler	1-2 Yaş	3-6 Yaş	7-12 Yaş	13-19 Yaş	20-45 Yaş	46-60 Yaş	61-70 Yaş	71+	Bilinmeyen
Doğubeyazıt	Erkek	555	850	1,583	1,178	1,280	4,308	759	409	100	5
	Kadın	516	734	1,397	926	781	3,919	776	277	133	4
	Toplam	1,071	1,584	2,980	2,104	2,061	8,227	1,535	686	233	9
Diyadin	Erkek	159	648	1,082	842	516	2,113	454	246	100	13
	Kadın	144	527	875	567	530	2,355	429	160	78	13
	Toplam	303	1,175	1,957	1,409	1,046	4,468	883	406	178	26
Eleşkirt	Erkek	291	347	694	588	601	1,377	411	208	91	13
	Kadın	281	302	548	420	410	1,753	385	153	47	9
	Toplam	572	649	1,242	1,008	1,011	3,130	796	361	138	22
Merkez	Erkek	369	709	1,425	1,251	792	7,804	606	260	149	17
	Kadın	293	547	1,267	897	848	3,086	598	222	187	1
	Toplam	662	1,256	2,692	2,148	1,640	10,890	1,204	480	336	18
Tutak	Erkek	188	270	551	329	334	1,128	281	133	27	0
	Kadın	153	244	444	278	266	130	225	68	27	3
	Toplam	341	514	995	607	600	1,258	506	201	54	3
Toplam	Erkek	1,562	2,824	5,335	4,188	3,523	16,730	2,511	1,256	467	48
	Kadın	1,387	2,354	4,531	3,088	2,835	11,243	2,413	880	472	30
	Toplam	2,949	5,178	9,866	7,276	6,358	27,973	4,924	2,136	939	78

Kaynak: BİUM, 1927 Umumi Nüfus Tahriri s.164

Ağrı genelinde 70 üzeri yaş grubu hariç tüm yaş gruplarında erkekler kadınlardan fazladır. Gerek savaş ortamından yeni çıkmış olması, gerekse kadınların erkeklerden daha uzun yaşadığı göz önünde bulundurulursa Türkiye'de hemen her yaş grubunda kadınlar erkeklerden fazladır. Ağrı'da tam tersi bir durum vardır.

5. İNANÇ İTİBARIYLA AĞRI NÜFUSU

1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre Ağrı ilinde İslam dışında başka bir inanca mensup insan tespit edilmemiştir.

Tablo 4. 1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Ağrı'da Dinler

İlçeler	Cinsiyet	İslam
Doğubeyazıt	Erkek	11,027
	Kadın	9,463
	Toplam	20,490
Diyadin	Erkek	6,173
	Kadın	5,678
	Toplam	11,851
Eleşkirt	Erkek	4,621
	Kadın	4,308
	Toplam	8,929
Merkez	Erkek	13,382
	Kadın	7,946
	Toplam	21,328
Tutak	Erkek	3,241
	Kadın	3,011
	Toplam	6,252
Toplam	Erkek	38,444
	Kadın	30,406
	Toplam	68,850

Kaynak: BİUM, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, s. 211-212

6. AĞRI'DA ANADİLLER

1927 nüfus sayımı verilerine göre anadiller itibarıyla Ağrı ilinde en fazla konuşulan dil Kürtçedir. Bunun yanı sıra Türkçe, Çerkezce, Ermenice, Acemce ve bilinmeyen dillerde konuşulmaktadır. Toplamda 45.785 kişi Kürtçe, 22.989 kişi Türkçe, 16 kişi Çerkezce, 1 kişi Ermenice, 3 kişi Acemce konuşmaktadır. 58 kişinin ise konuştuğu anadil tespit edilememiştir.

Tablo5. 1927 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Ağrı'da Konuşulan Çeşitli Anadiller

İlçeler	Cinsiyet	Türkçe	Kürtçe	Çerkezce	Ermenice	Farsça	Diğer bilinmeyen diller
Doğubeyazıt	Erkek	4,572	6,452	3	0	0	0
	Kadın	3,955	5,508	0	0	0	0
	Toplam	8,527	11,960	3	0	0	0
Diyadin	Erkek	1,022	5,147	0	0	1	3
	Kadın	977	4,701	0	0	0	0
	Toplam	1,999	9,848	0	0	1	3
Eleşkirt	Erkek	648	3,968	5	0	0	0
	Kadın	470	3,837	0	1	0	0
	Toplam	1,118	7,805	5	1	0	0
Merkez	Erkek	7,056	6,265	4	0	2	55
	Kadın	1,976	5,970	0	0	0	0
	Toplam	9,032	12,235	4	0	2	55
Tutak	Erkek	1,406	1,833	2	0	0	0
	Kadın	907	2,104	0	0	0	0
	Toplam	2,313	3,937	2	0	0	0
Toplam	Erkek	14,704	23,665	16	0	3	58
	Kadın	8,285	22,120	0	1	0	0
	Toplam	22,989	45,785	16	1	3	58

Kaynak: BİUM 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Ankara 1929, s.230

Ağrı'da nüfusun %66.50'si Kürtçe, %33.39'u Türkçe, %0,11'i ise diğer dilleri konuşmaktadır. İran ve Kafkasya'ya yakın olmasına rağmen Farsça ve Kafkas dilleri konuşan kişilerin çok az olması ilin kapalı bir yapıya sahip olmasının bir göstergesidir.

7. AĞRI'DA MESLEK GRUPLARI

Geçmiş dönemlerde nüfusun fazlalığı ülkeler için büyük önem arz etmiştir. Ancak endüstriyeli kalkınmayla birlikte gelişimle birlikte nüfusun nitelikleri üzerinde durulmaya başlanmıştır.¹ Anadolu tahılların anası olarak kabul edilen buğdayın anavatanı ve tarımın dünyadaki en önemli merkezlerinden biridir. Anadolu'da tarım milattan önceki binlerce yıllardan beri geleneksel bir şekilde kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Osmanlı Devleti, toprak işlemenin önemli bir yolu olan ve ona ücretsiz asker sağlayan tımar sistemini uygulamaktaydı. Tımar sistemi Anadolu'daki halkın önemli bir kısmını torağa bağlamıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu halkı ilkel metotlarla uyguladığı tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktaydı. Bu ekonomik yapı doğu illerinde daha vahimdi. Buralarda feodal beyler (Ağa) ve din önderler (Şeyh) halkı iktisadi ve dini açıdan istismar etmiştir.²

1927 istatistiklerine göre Ağrı nüfusunun %62.72'si (43.208 kişi) işsizdir. Bu dönemki istatistiklere göre Türkiye nüfusunun hemen çoğu %60'tan fazla bir işsizliğe sahiptir.³ Ağrı'daki meslek gruplarında ilk sırada tarım sektörü yer alırken ikinci sırada ordu çalışanları gelmektedir. Tarım sektöründe çalışanların oranı toplam çalışan nüfusun %69.18'idir. Tarım çalışanlarını sırasıyla ordu mensupları %25.31, ticaret %1.87, sanayi %1.31, muhtelif 0.95, memur %0.82, serbest meslek %0.31, hâkim %0.16 ve PTT çalışanı %0.09 takip eder.⁴ Tarım dışında çalışan nüfus, toplam çalışan

¹ Tahir Kodal, "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Genel Nüfus Sayımında Çorum Vilayeti'nin Nüfus Özellikleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XIX, S. I, Elazığ 2009, s. 234.

² Doğu illerinde halkın çok büyük bir kısmı yüzyıllarca ağaların ve beylerin topraklarını işlemiş, karşılığında karnını doyuracak miktarda tahıla razı olmak zorunda kalmıştır.

³ Bkz. Savaş Sertel, "1927 yılı nüfus sayımına göre Elazığ", s. 314

⁴ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. 186.

nüfusun %30.82'si oranındadır. Ağrı'da memur, hâkim, ordu, PTT, serbest meslek alanlarında kadın çalışan yoktur. Ağrı il merkezi dışındaki tüm ilçelerde en fazla çalışılan iş kolu tarımdır. Ağrı merkezde ise en fazla çalışanın olduğu meslek grubu ordu mensuplarıdır.

Tablo 6. 1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Ağrı'da Meslekler

İlçeler	Cinsiyet	Tarım	Sanayi	Ticaret	Serbest Meslek	Memur	Hâkim	Ordu	P.T.T	Muhtelif	Meslekler Yekünü	Mesleksiz veya Mesleği Bilinmeyen
Doğubeyazıt	Erkek	4,308	127	230	29	86	19	1,06	5	75	5,935	5,092
	Kadın	567	1	0	0	0	0	0	0	1	569	8,894
	Toplam	4,875	128	230	29	86	19	1,060	5	76	6,504	13,986
Diyadin	Erkek	2,662	25	97	13	26	6	43	6	69	2,947	3,226
	Kadın	1,926	115	14	0	0	0	0	0	7	2,062	3,616
	Toplam	4,588	140	111	13	26	6	43	6	76	5,009	6,842
Eleşkirt	Erkek	2,309	8	15	9	14	6	0	0	1	2,362	2,259
	Kadın	706	1	1	0	0	0	0	0	0	708	3,6
	Toplam	3,015	9	16	9	14	6	0	0	1	3,07	5,859
Merkez	Erkek	2,819	32	99	13	65	7	5,390	9	87	8,516	4,866
	Kadın	1,102	0	2	0	0	0	0	0	1	1,105	6,841
	Toplam	3,921	32	101	13	65	7	5,390	9	88	9,621	11,707
Tutak	Erkek	1,271	28	22	16	18	3	5	3	3	1,369	1,872
	Kadın	690	0	0	0	0	0	0	0	0	69	2,942
	Toplam	1,340	28	22	16	18	3	5	3	3	1,438	4,814
Toplam	Erkek	13,369	220	463	80	209	41	6,490	23	235	21,129	17,315
	Kadın	4,370	117	17	0	0	0	0	0	9	4,513	25,893
	Toplam	17,739	337	480	80	209	41	6,490	23	244	25,642	43,208

Kaynak: BİUM 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Ankara 1929, s.186

Ağrı'da çalışan nüfusun %82.40'ını erkekler, %17.60'ını kadınlar oluşturmaktadır. Ağrı'da tarım dışında 143 kadın çalışmaktadır. Yani tarım dışında çalışan kadın sayısı toplam çalışan sayısının %0.56'sı oranındadır. Tutak'ta tarım dışında çalışan kadın yoktur. Ağrı il merkezinde 3, Eleşkirt'te 2, Doğubeyazıt'ta 2 kadın tarım dışı sektörlerde çalışmaktadır. Diyadin'de ise 115 kadın sanayide, 14 kadın serbest meslekte, 7 kadın ise muhtelif kategorisinde olmak üzere toplam 136 kadın çalışmaktadır. Bu dönemde Diyadin'de 114 kadının sanayi de çalışması doğu illerinde pek görülmemeyen bir durumdur. Çalışmayan nüfusun %59.93'ü kadın, %40.07'si erkeklerdir. İlde hizmetler sektöründe çok az çalışan vardır. Bunun yanı sıra sanayi, ticaret ve serbest meslek gibi ilik iktisadi gelişimini sağlayacak sektörlerde çalışan nüfus da çok azdır. Tün bu verilere göre ilde tarım dışındaki sektörlerin gelişmediği görülmektedir. Ordu mensuplarının fazla olması ilin İran ve Ermenistan sınırında olmasından dolayı açıklanabilir. Tarım dışı sektörlerde çalışanlar en fazla Ağrı il merkezinde yer almaktadır. Ağrı'yı sırasıyla Doğubeyazıt, Diyadin, Tutak ve Eleşkirt izlemektedir.

8. AĞRI'DA ENGELLİ NÜFUSU

1927 nüfus sayımında Ağrı'da 599 engelli bulunmaktaydı. Engelli olmayanların sayısı ise 68.251'di. 1927 yılında Ağrı'da erkek engelli sayısı kadın sayısından fazladır. Bu durum Anadolu'daki ataerkil toplum yapısından kaynaklı olarak erkeğin toplumdaki statüsüyle ilgili ihtimali yüksektir. Kadınların ev işleriyle uğraştıkları bu yapıda erkekler ağır işlerde çalışmaktaydı ve savaşlardan yeni çıkmıştır. Ayrıca doğuda önemli taraftar bulmuş olan Şeyh Sait Ayaklanması üzerinden iki yıl geçmiştir. Bu dönemde dış faktörlerden kaynaklı engellerin önemli bir kısmı ağır işlerden ve silahlı çatışmadan meydana gelmiştir. Doğubeyazıt ilçesinde özürlü nüfusun toplam nüfusa oranı %0.32, Diyadin'de %0.20 Eleşkirt'te %0.14, Ağrı'da %0.17 ve Tutak'ta %0.05'tir. Ağrı il toplamında ise oran %0.87'dir.

Tablo 7. 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Ağrı'da Özürlü Nüfus

İlçeler	Cinsiyet	Engel Türüne Göre Nüfus							Toplam Engelli sayısı	Engellilerin Toplam Nüfusa Oranı	Engelsizler
		Çolak	Topal	Kör	Sağır-Dilsiz	Kambur	Diğer Engeller				
Doğubeyazıt	Erkek	10	22	35	19	1	10	187	%0.32	10,840	
	Kadın	1	4	13	4	0	8	30		9,433	
	Toplam	11	26	48	23	1	18	217		20,273	

Tablo 7 (Devamı). 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Ağrı'da Özürlü Nüfus

Diyadin	Erkek	4	9	16	4	3	74	110	%0.20	6,063
	Kadın	1	0	14	1	0	10	26		5,652
	Toplam	5	9	30	5	3	84	136		11,715
Eleşkirt	Erkek	5	2	12	5	1	47	72	%0.14	4,549
	Kadın	1	0	5	2	0	15	23		4,285
	Toplam	6	2	17	7	1	62	95		8,834
Merkez	Erkek	10	7	14	6	1	59	97	%0.17	13,285
	Kadın	1	0	8	0	0	9	18		7,928
	Toplam	11	7	22	6	1	68	115		21,213
Tutak	Erkek	3	2	4	1	1	23	34	%0.05	3,207
	Kadın	0	0	0	0	0	2	2		3,009
	Toplam	3	2	4	1	1	25	36		6,216
Toplam	Erkek	32	42	81	35	7	303	500	%0.87	37,944
	Kadın	4	4	40	7	0	44	99		30,307
	Toplam	36	46	121	42	7	347	599		68,251

Kaynak: BİUM, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, s. 208

Ağrı genelinde engellilikler erkeklerde kadınlara göre 6.05 kat daha fazla seyretmiştir. Bu dönemde Ağrı genelinde kambur kadın yoktur. Bunu yanı sıra Diyadin ve Eleşkirt'te total, Ağrı merkezde total ve sağır-dilsiz, Tutak'ta çolak, total, kör ve sağır-dilsiz kadın da bulunmamaktadır.¹ Bu dönemde Ağrı'da en fazla engelli diğer kategorisinde yer almaktadır. Bunu sırasıyla 121 kör, 46 total, 42 sağır-dilsiz, 36 çolak ve 7 kambur takip etmektedir. İstatistik verileri incelendiğinde bu dönemde Ağrı nüfusunun genellikle sağlıklı olduğu görülmektedir.

9. MEDENİ HALİ İTİBARIYLA AĞRI NÜFUSU

1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre Ağrı'da medeni hal itibarıyla en fazla nüfus bekâr kategorisinde bulunmaktadır. Nüfusun %50.26'sı bekârdır. Bu da il nüfusunun genç ve dinamik olduğunu göstermektedir. Ağrı ilinde bekâr nüfusta da bir dengesizlik vardır. Bekâr erkek nüfusu bekâr kadın nüfusundan 6.428 kişi fazladır.² Doğubayazıt ve Ağrı il merkezinde evli erkek sayısı evli kadın sayısından fazladır. Ağrı il merkezinde 6.721 evli erkeğe karşılık 3.608 evli kadın vardır.³ Gerek İslam dininde gerekse Türk ve Kürt geleneklerine kadınlarda çok eşle evlilik olmadığından dolayı bu durum izahı zor gibi görünse de Ağrı il merkezinin ilçelerinden ve diğer illerden göç alma ihtimalinden kaynaklı gibi görünmektedir. Göç eden kişilerin eşlerini ve çocuklarını getirmemiş olması muhtemeldir.

Tablo 8. 1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Ağrı'da Medeni Hal

Bölge	Cinsiyet	Medeni Hal				
		Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
Doğubayazıt	Erkek	6,075	4,802	139	7	4
	Kadın	4,313	4,362	772	16	0
	Toplam	10,388	9,164	911	23	4
Diyadin	Erkek	3,637	2,444	82	0	10
	Kadın	2,801	2,460	402	1	14
	Toplam	6,438	4,904	484	1	24
Eleşkirt	Erkek	2,569	1,947	95	8	2
	Kadın	2,005	1,974	313	1	15
	Toplam	4,574	3,921	408	9	17
Merkez	Erkek	6,505	6,721	136	18	2
	Kadın	3,627	3,608	702	6	3
	Toplam	10,132	10,329	838	24	5
Tutak	Erkek	1,743	1,447	48	1	2
	Kadın	1,355	1,465	191	0	0
	Toplam	3,098	2,912	239	1	2

¹ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s. 208.

² Bekâr nüfusta bu kadar büyük bir farkın olması evlilikleri de zorlayacaktır. Doğuda kadınlardan başlık alınması bekâr kadın sayısının azalmasıyla başlık miktarlarını da artıracaktır.

³ Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnühat Matbaası, Ankara 1929, s.164.

Toplam	Erkek	20,529	17,361	500	34	20
	Kadın	14,101	13,869	2,380	24	32
	Toplam	34,630	31,230	2,880	58	52

Kaynak: BİUM 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Ankara, 1929 s.164

Bu dönemde Ağrı'da 2.888 dul vardır. Kadın dul sayısı erkek dul sayısının 4.76 katı daha fazladır. Bu durum Türkiye ortalaması ile örtüşmektedir. 1911-1922 yılları arasındaki aralıksız savaşlar ve iç isyanlar Anadolu'da yetişkin erkek sayısını önemli oranda azaltmıştır. Savaşlar ve ayaklanmalar gibi etkenler erkeklerin ölümüne yol açarken kadınların dul kalması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Boşanma doğu illerinde çok sık görülmediğinden dolayı Ağrı genelinde 58 boşanma vakası kayıtlara geçmiştir.¹ Ağrı'da boşanmış nüfus evli nüfusun %0.19'u oranındadır.

10. DOĞUM YERLERİ İTİBARIYLA AĞRI NÜFUSU

1927 istatistiklerine göre Ağrı'da 67,577 kişi Türkiye'de doğmuştur.² 790 kişi Rusya'da, 411 kişi İran'da, 5 kişi Bulgaristan'da, 5 kişi Yunanistan'da, 2 kişi Fransa'da ve 2 kişi Romanya'da doğmuştur. Bu dönemde Ağrı nüfusunun %1.76'sı yurtdışında dünyaya gelmiştir.

Tablo 9. 1927 Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Ağrı'da Doğum Yerleri İtibarıyla Nüfus

Bölgeler	Cinsiyet	Türkiye	İran	Bulgaristan	Fransa	Yunanistan	Romanya	Rusya	Bilinmeyen
Doğubeyazıt	Erkek	10,841	95	3	0	4	1	82	1
	Kadın	9,305	40	0	0	1	0	117	0
	Toplam	20,146	135	3	0	5	1	199	1
Diyadin	Erkek	6,098	35	0	0	0	0	34	6
	Kadın	5,635	20	0	0	0	0	7	16
	Toplam	11,733	55	0	0	0	0	41	22
Eleşkirt	Erkek	4,539	35	0	0	0	0	42	5
	Kadın	4,136	55	0	0	0	0	109	8
	Toplam	8,675	90	0	0	0	0	151	13
Merkez	Erkek	13,106	39	2	2	0	1	232	0
	Kadın	7,93	7	0	0	0	0	9	0
	Toplam	21,036	46	2	2	0	1	241	0
Tutak	Erkek	3,165	27	0	0	0	0	46	3
	Kadın	2,822	58	0	0	0	0	112	19
	Toplam	5,987	85	0	0	0	0	158	22
Toplam	Erkek	37,749	231	5	2	4	2	436	15
	Kadın	29,828	180	0	0	1	0	354	43
	Toplam	67,577	411	5	2	5	2	790	58

Kaynak: BİUM 1927 Umumi Nüfus Tahriri, s. 266

Rusya doğumlu nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir. Osmanlı-Rus savaşından ve I. Dünya Savaşı'ndan kaçanların bölgeye yerleşmesi de bunda etkilidir. Rusya doğumlulardan sonra ikinci sırada İran doğumlular yer almaktadır. İran doğumluların fazla olması çok doğaldır çünkü Ağrı ili İran sınırında yer almaktadır. Yurtdışında doğup, Ağrı'da yaşayanların büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Bunun istisnası Eleşkirt ve Tutak'tır. Bu ilçelerde yaşayan yurt dışı doğumlularda kadın sayısı erkeklerden fazladır.

11. SONUÇ

Cumhuriyet döneminde ilk genel nüfus sayımı 28 Ekim 1927'de yapılmıştır. Bu verilerden çıkarılabilecek sonuçlardan biri 1927 ilk genel nüfus sayımına göre Ağrı ilinde mesleksiz, olanlarının sayısının çok fazla olmasıdır. Nüfusun neredeyse üçte ikisi ekonomik olarak hiçbir değere sahip değildir. Bu durum savaştan yeni çıkmış ve eğitim öğretimin yaygın olmadığı bir ülke için normal bir

¹ Doğu illerinde gelenekler ve ataerkil toplu yapısından dolayı boşanma vakalarının çok az olması insanların mutlu olduğu anlamına gelmemeli. Pek çok çift çevreden ve aile baskısından dolayı boşanamadığından mutsuz, huzursuz ve uyumsuz bir evliliği ömür boyu devam ettirmek zorunda kalmıştır.

² Başvekâlet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnihat Matbaası, Ankara 1929, s.266.

sonuçtur. Nüfusun çoğunun herhangi bir mesleğe sahip olmaması ilin gelişimi açısından büyük bir problemdir.

Ağrı ilinde en fazla nüfusun bulunduğu yer Ağrı il merkezidir. 1927 Türkiye ortalamasının aksine Ağrı’da erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Özellikle Ağrı kent merkezinde yarı yarıya fark vardır. Nüfusun çok büyük bir kısmı kırsalda yaşamaktadır.

Ağrı’da okuryazarlık oranı çok düşüktür. Özellikle kadınlarda okur-yazar nüfus yok gibidir. Okur-yazarlığın çok düşük olması ilde ilmi ve kültürel faaliyetlerin çok düşük olduğunu gösterir.

İstatistiklere göre bu dönemde Ağrı ilinde gayrimüslim nüfus bulunmamaktadır. Bu dönemde Ağrı nüfusunun 3/2 si çalışmamaktadır. Çalışan nüfusun ise %70’e yakın bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır. Bu durum ilin gelişmediğini ve ileriki süreçte de gelişmesinin çok düşük olacağını bir göstergesidir.

Bu dönemde nüfusun yarısı bekâr, yarıya yakını evlidir. Dul nüfus görece az, boşanmış nüfus ise çok azdır. Gerek evli, gerek bekâr, gerekse boşanmış nüfusta erkekler kadınlardan fazladır. Bu durum Türkiye ortalamasına göre çok farklı bir orandır. Tüm bu nüfus gruplarında Türkiye’de kadınlar erkeklerden fazladır.

Ağrı nüfusunun önemli bir kısmı Türkiye’de doğmuştur. Ağrı’da ikamet eden yurtdışı doğumluların yarıdan fazlası Rusya, yarıya yakını ise İran doğumludur. Bu durum İran ve Rusya sınırında yer alan Ağrı için olağan bir gelişmedir.

1927 istatistikleri verilerine göre nüfus, okuryazarlık ve iş kolları dağılımı itibarıyla Ağrı’nın temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu ve bu durumun yüz yıla yakın devam edeceği saptanmıştır.

KAYNAKÇA

BAŞOL, Koray; Demografi (Genel ve Türkiye), İzmir 1984.

Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası, Ankara 1928.

Başvekalet Merkezi İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi, 1927 Umumi Nüfus Tahriri, Hüsnuhat Matbaası, Ankara 1929.

ÇAKMAK, Fevzi; “Cumhuriyet İdaresi’nin Nüfusu Kayıt Altına Alma Girişimlerine Bir Örnek: 1934 Yılı Nüfus Taraması”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2013, s. 33-48.

Devlet İstatistik Enstitüsü, 1965 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, 24 Ekim 1965, Ankara 1968.

GÖK, Yaşar-Alperen KAYSERİLİ; “Cumhuriyet Döneminde(1927-2008) Erzurum İlinin Kır-Şehir Nüfus Değişimi.”, Doğu Coğrafya Dergisi, S. XXIV, s. 1-24.

GÜNGÖRDÜ, Ersin; “Türkiye’de Nüfus Hareketleri ve Şehirleşme”, Kastamonu Eğitim Dergisi C. X, Kastamonu 2002, s. 409-414.

HALAÇOĞLU, Yusuf; “Ağrı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. I, İstanbul 1988, s. 479-481.

KAYA, Faruk; “Ağrı linin 1927-2012 Sayım Dönemleri Kır-Kent Nüfus Hareketleri”, The Journal of Academic Social Science Studies, C. VI, S. IV, April 2013, s. 525-559.

KAYA, Faruk; “Ağrı İli Nüfusunun 1928-2015 Dönemi Okur-Yazarlık Durumu Analizi”, The Journal of Academic Social Science Studies, C. 52, S. I, Winter 2016, s. 29-47.

KODAL, Tahir; “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Genel Nüfus Sayımında Çorum Vilayeti’nin Nüfus Özellikleri”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. XIX, S. I, Elazığ 2009, s. 233-258.

KÖSE, Mustafa; 1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2010.

SERTEL, Savaş; “1927 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Elazığ Nüfusu”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. XXV, S. I, Elazığ 2015, s. 303-316.

SERTEL, Savaş; “Cumhuriyet’in İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Malatya’da Nüfus”, Akademik Bakış Dergisi, S. 48, Mart-Nisan 2015, s. 80-96.

SERTEL, Savaş; “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Mardin Nüfusu”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 11, S. 55, Şubat 2018, s. 301-310.

TAMER, Aytül-Alanur ÇAVLİN BOZBEYOĞLU; “ 1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar.”, Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies, 2004, S. 26, s. 73-88.

ÜNER, Sunday; Nüfus Bilim Sözlüğü, Ankara 1972.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1052/12725.pdf>.